

Семененко В. І. Історія України: прихована правда : Від козацьких часів до сьогодення / В. І. Семененко. – Х. : Школа, 2009. – 400 с, [12] арк. іл.

Епіграфом до своєї книги автор взяв слова відомого вченого Миколи Костомарова, де йдеться про те, що «історик повинен здаватися без Вітчизни, без віри, без государя... Все, що говорить історик, повинно бути істинним, і ніколи не мусить він давати привід до підозри у лестоцах». Проте, як нам здається, до даного твору більше підійшли б за епіграф слова французького історика Люсьєна Февра: «Немає історії, є історики», що слід розуміти так: історія пишеться конкретними людьми, які «пропускають її» через себе і видають на-гора у такому ракурсі, який може й здається їм істинним, але є **суб'єктивним** відбиттям історії. В анотації до книги сказано, що «перед читачем постають живі ... особи, зі всіма своїми чеснотами і вадами...». Слід зразу ж відзначити, що головну увагу автор приділяє все-таки «вадам», а не «чеснотам» своїх героїв, тому книга, без сумніву, цікава, але повноти образів у ній немає.

Для дослідження автор обрав найактуальніші та найважливіші аспекти історії України, починаючи з козацтва. Проте навіть сама назва розділу про козацтво не дає читачу якоїсь альтернативи: «Козаки й гайдамаки – степові пірати чи соціальні бандити?» Або – або. Кращого варіанту автор не має. У цьому розділі зібрано лише негативний матеріал про козацтво – про п'янство, розбій, що не є новиною. Майже у кожному підручнику можна прочитати, що господарство Запоріжжя мало здобичницький характер. Козаки багато в чому жили за рахунок походів, але займалися також мисливством, рибальством, навіть хліборобством, добували сіль та селітру, виступали посередниками в торгівлі з Кримом і Туреччиною, багато уваги приділяли розведенню коней. Що ж до «любові» козаків до випивки, то тут слід відзначити, що запорозьке козацтво було чоловічим товариством з усіма властивими йому якостями, і при цьому слід також ураховувати, що жили вони і діяли в епоху Середньовіччя та Нового часу, коли звичай, мораль і спосіб життя були іншими. При цьому слід також враховувати, що неможливо бути весь час п'яними під час військових походів. Той же самий Г. Боплан, якого автор книги цитує на с. 14, писав, що козаки вживають спиртне лише під час дозвілля, бо «коли перебувають у військовому поході чи задумують якесь важливе діло, дотримуються надзвичайної тверезості... А коли знайдеться між ними в поході якийсь пияк, отаман одразу ж наказує викинути його в море».

Звичайно, ми далекі від того, щоб ідеалізувати чи надмірно героїзувати козацтво, але ж те, що пише автор рецензованої роботи, – лише частина правди. Щодо поведінки козаків під час воєн – то це не виходило за рамки загальноприйнятого в той час. Треба лише уважно прочитати хроніки, наприклад, Тридцятилітньої війни (1618–1648 рр.) у «цивілізованій» Європі та й інші події того часу. («Варфоломійська ніч» – 24 серпня 1572 р. і т. д.)

Досить виваженою нам здається оцінка автором І. Мазепи. В. І. Семененко пише, що Мазепа «не був зрадником свого народу, бо намагався знайти прийнятне... рішення щодо максимальної самостійності української влади (с. 56).

Не викликають також заперечень авторські думки щодо «діяльності» Олексія Довбуша і Устима Кармелюка (Кармалюка). Це явище ще раніше відомий український історик Наталя Яковенко назвала «соціальним бандитизмом».

По-новому автор книги підійшов до оцінки «військових поселень» першої половини XIX ст., і його аргументи та критика на адресу роботи О. Д. Багалій – Татаренкової (перевиданої 2007 р.) нам здаються справедливими (с. 89–90).

Проте не вдалася, на нашу думку, спроба автора «справді неупереджено, без жодних перебільшень навести короткий життєпис» Т. Г. Шевченка, «не вдаючись до панегіриків, обожнювання чи навмисного очорнювання» (с. 114). Істориком зібрано дійсно цікавий матеріал, але за своєю спрямованістю він мало чим відрізняється від скандально відомого «сочинення» О. Бузини.

Важко погодитися із тезами автора з розділу, присвяченого подіям початку XX століття, який називається «Бандити й сліпі ідеалісти – рушії революційної сверблячки». Навряд чи події 1905–1907 рр. можна охарактеризувати лише як бандитські виступи, хоча наявність таких явищ ми не заперечуємо. Автор наводить показник зарплати робітників Харківського паровозобудівного заводу за 1900 р. (40 рублів на місяць) як свідчення достатнього рівня життя. Але ж так жили далеко не всі. В Російській імперії проживало у цей час 100 млн селян, 60 % з яких (60 млн) були бідняками, тобто такими, що не мали коня, а продуктів їм вистачало лише до Нового року. Важко повірити, що від хорошого життя в Росії протягом 12 років відбулося три революції.

Скептично пише автор про політичну діяльність М. С. Грушевського, В. К. Винниченка, С. В. Петлюри і в його критиці багато справедливого, проте це, знову ж таки, не вся правда. Серед їх заслуг – спроба відродження державності України, а це, на нашу думку, справді історична заслуга. Занадто категоричними нам здаються також негативні оцінки автором діяльності М. О. Скрипника, який в умовах формування тоталітарного

режиму зміг чимало зробити для розвитку української культури та українізації взагалі.

Сучасний період історії України автор назвав «17 років боротьби за «булави й перначі», тобто боротьби за владу. Але ж не всі лише боролися за «перначі» – відбувався складний, суперечливий процес розбудови держави Україна, відродження її культури. Так, негативу багато, але не все негатив у нашій історії та сьогодні.

Книга В. І. Семененка цікава, однак не має суто наукового характеру і розрахована, скоріш за все, на сенсаційність.

Володимир Греченко, доктор історичних наук, професор